

CITATION

Akdoğan, Bayram. "On the detection and the development of the artistic and the musical skills of Children in early ages" *Journal of Faculty of Theology of Bozok University*. 4,4 (2013/4), ss. 1-22.

Çocuklarda erken dönemde müzik ve sanatsal yeteneklerin tespiti ve geliştirilmesi üzerine

Bayram AKDOĞAN

Doç. Dr. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Özet

Bütün güzel sanatlarda olduğu gibi, müzik sanatında da başarılı olmak için mutlaka erken yaşlarda bu alana yönelmek gerekmektedir. Bu sebeple birçok aile erkenden çocuğunu müzik sanatına yöneltmek ister. Ebeveynlerin ilk aklınagelen şey, çocuklarının bu alandaki kabiliyet, zekâ ve sanatsal duyarlılıklarıdır. Aslında bu bir eğitim konusudur, ancak günümüzde bazı velilerin, çocuklarına eğitim aldırarak için müzik hocalarına koşmaları, çocuklarının zekâ ve kabiliyetlerinin bu iş için elverişli olup olmadığı konusunda çokça soru sormaları üzerine, çocukların sanatsal yeteneklerinin tespiti konusu eğitimcileri düşündürmüştü ve bu konuda çeşitli yazılar ele alınmıştır. Metot olarak bu alanda daha önce yazılmış olanlardan istifade ederek, günümüz şartlarını da göz önünde tutarak yeni çözüm yolları aramak zorunda olduğumuzu belirtmek istiyoruz. Konuya esaslı bir açıklık getirmek gerekmektedir. Öncelikle bu alandaki akademik bilgilerden yararlanarak ve alanın bir uzmanı olarak kendi düşünce ve yorumlarımızı ortaya koymak ve bu konudaki eksikliğin giderilmesine katkıda bulunmak istiyoruz. İşte bu çalışma böyle bir gereksinim sonucu ortaya çıkmıştır.

Anahtar kelimeler: Müzik, Eğitim, Sanat, Çocukluk, Zeki, Çoklu zekâ.

Okul öncesi eğitimin bir boyutu olan sanat eğitimi içinde müzik, çok önemli bir yere sahiptir. Okul öncesi eğitimde müzik eğitiminin amaçları, çocukların bilişsel, duyuşsal, devinişsel ve sosyal gelişimlerine yardımcı olmak, duygu, düşünce ve izlenimlerini estetik bir anlatım dili olan müzikle ifade etmelerini sağlamak, çocukta var olan yaratıcılığı ortaya çıkarmak ve ana dilin gelişimini sağlayarak onları temel eğitime hazırlamaktır.⁰¹

Ülkemizde Milli Eğitim modelinin amaçlarından birisi çocukların yeteneklerinin tespit edilip geliştirilmesidir.⁰² Ancak hangi öğretmen bir öğrencinin veya öğrencilerin kabiliyetini tespit etmiş ve bu yeteneğin geliştirilmesi için okul-aile işbirliğine gitmiştir. İstisnalar dışında ne yazık ki müzik konusunda da yeteneklerin tespiti vaktinde yapılamamaktadır, belki de gelecekte ümit vadeden birçok yetenek, daha ilk yıllarda heba olup

01. İlknur Özal Göncü, "Okul Öncesi Eğitimde Müzik Eğitiminin Temel Sorunları", Mayıs 2010 Cilt:18 No: 2 Kastamonu Eğitim Dergisi, s. 355.

02. Türk Milli Eğitiminin Amaçları, Madde: 2, Fıkra: 3'te şöyle denilmektedir: Öğrencilerin "ilgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların, kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak; Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan milli birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır."

KAYNAKÇA

Akdoğan, Bayram. "Çocuklarda erken dönemde müzik ve sanatsal yeteneklerin tespiti ve geliştirilmesi üzerine" *Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. 4,4 (2013/4), ss. 1-22.

gitmektedir.

Genel eğitim ve öğretimin amacı, ruhsal ve bedensel olarak insanın gelişimine katkıda bulunmaktır. Bedensel eğitim çok çeşitli yollarla ve imkânlar ile yapılabilmektedir. Daha karmaşık ve güç olan, zaman isteyen ruhsal gelişim için, önerilebilecek en doğru yol, insanları küçük yaştan itibaren, doğrudan doğruya sanatsal eğitim ve müzik eğitimi çalışmalarına içine almakla sağlanabilir.⁰¹

Günümüzde bazı anne ve babalar çocuklarındaki zekâ yönünden farklılığı görünce, hemen test yaptırıp bunu onaylatmak ister. Çocuklarımızın zeki olması tabii ki çok önemli ama onların bu kapasitesini daha da geliştirmek ve hepsinden önemlisi sahip oldukları zekâ düzeyine göre yönlendirerek, ileride çok başarılı olabilecekleri mesleği seçmelerini sağlamak da o kadar önemlidir. Böyle zekâyâ sahip olan çocuklardan, sahip oldukları üstün özellikleri, iyi bir çevrede, güçlü bir eğitimle desteklediği takdirde, bunlar yıllar sonra toplumun karşısına birer dahi olarak çıkabilmektedirler.

Bir de anne ve babaların kendi istekleri doğrultusunda çocuklarına eğitim vermeleri de göz önüne alınırsa, matematikçi bir zekâyı müzisyen, duygusal zekâyâ sahip olan bir çocuğu da matematiksel işlemler gerektiren bir alana yöneltmeye çalıştıklarını açıkça görebiliriz. İşte bunların hepsinin ayrı ayrı ele alınıp açıklanması

01. Ayhan Çetin, "Çocuk ve Gençlik Koroları", 1. Müzik Kongresi Bildiriler, 14-18 Haziran 1988, Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1988, s. 515-518.

gerekmektedir. Öncelikle sanat nedir, sanat eseri neye denir? Şimdi bunların tarifini görelim.

Sanat nedir, sanat eseri neye denir?

Sanat, yaşamın içinden çıkan ve insanlıkla yaşıt olan bir insan etkinliği olduğu söylenebilir. Genel olarak her hangi bir etkinliğin ya da bir işin yapılmasıyla ilgili yöntemlerin, bilgilerin ve kuralların tümüne birden sanat denir. Sanatsal etkinliği, bazı düşüncelerin, amaçların, duyguların, durumların ya da olayların, deneyimlerden yararlanarak, beceri ve düş gücü kullanılarak ifade edilmesine ya da başkalarına iletilmesine yönelik yaratıcı bir insan etkinliği diye de tanımlanabilir⁰².

Eski çağların birçok dilinde karşılaşılan sanat ile zanaat özdeşliği, daha sonraları "güzel sanatlar" (beaux arts) kavramının ortaya çıkmasıyla, yani bir yarar amacı taşıyan nesnelerin üretilmesiyle, kullanılmak için değil de, hiçbir çıkar gözetmeksizin yalnızca hoşlanmak amacıyla, seyredilmek için nesnelere üretilmesinin birbirinden ayrılmasıyla bu özdeşlik ortadan kalkmıştır⁰³.

Sanat kelimesi Arapça bir kelime olup, sana'ya kökünden gelen "yapmak, üretmek" anlamında bir mastardır. Bu yapma ve üretme işi sıradan bir eylem değildir. Bu bakımdan Şemseddin Sâmî sanatı; "ihtiyacâtı beşeriyeden birinin îmalı hususunda, mümârese ile öğrenilen ve icrâ olunan iş"⁰⁴ diye tarif

02. Nejat Bozkurt, *Sanat ve Estetik Kuramları*, 2. bsk., Sarmal Yayınevi, İstanbul 1995, s. 15

03. Bozkurt, a.g.e, s. 18

04. Şemseddin Samî; *Kâmusu Türkî*, Dersaadet 1317, s. 834.

etmektedir. Sanat, bir insan işi, bir insan yaratması olarak, yine insanın kendini ifade etme yollarından biridir.⁰¹ Başka bir tarifle onu, “insanların gördükleri, işittikleri, his ve tasavvur ettikleri olayları ve güzellikleri, insanlarda estetik bir heyecan uyandıracak şekilde ifade etmesidir”⁰² şeklinde açıklayanlar vardır. Bu tarife göre, bir yapıtın sanat eseri olabilmesi için, insan elinin emeği olması,⁰³ güzel olması ve orijinal olması gibi şartlar aranmaktadır. İnsan eliyle yapılmış olan fakat insanda hayranlık uyandırmayan basit işler sanat sayılmamaktadır.⁰⁴ Sıradan herkesin yapabileceği bayağı işler sanat eseri sayılmayacağı gibi, bunları ortaya koyanların da sanatçı olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Bu bakımdan başka bir tarifte sanat:

“Sıkıntı sürecinde olgunlaşan, düşünceyle yoğunlaşan, emekle hazırlanan ve en iyiyi vermeyi amaçlayan faaliyet”⁰⁵ şeklinde yorumlanmıştır.

Sanat kelimesi, zengin fakat o ölçüde karmaşık çağrışımlar yapan bir kelimedir. Bu kelime herhangi bir şekilde kulağımıza çarptığında; güzel sanatlar, süslemecilik, resim, hattatlık, müzik, dans, mimarlık, heykeltçilik, nakkaşlık, dekor, atölye, üslûp, eser ve daha birçok kavram düşüncemizde

01.Selçuk Mülayim, *Sanata Giriş*, 2. bsk., Bilim Teknik yayınevi, İstanbul 1994, s. 17

02.Nusret Çam; *İslâm'da Sanat, Resim ve Mimari*, Ankara 1994, s. 12.

03.Genel olarak her sanat yapıtının altında kendini gerçekleştirmeye çalışan bir insan çabası, her insanın içinde bir sanat eserinin tohumlarının bulunduğu söylenmektedir. Bkz. Mülayim, a.g.e, s. 36.

04.Bozkurt, a.g.e, s. 16

05.Lev Nikolayeviç Tolstoy; *Sanat Nedir?*, Çev. Baran Dural, Şûle Yayınları, İstanbul 1992, s. 59.

canlanır.⁰⁶

Sanat eserinin nasıl olması gerektiği konusunda başka bir açıklamada şöyle denilmektedir:

Sanat yapıtı uzun bir olgunlaşma ürünüdür. Bize yeni bir mesaj getirmelidir. Kalıcı bir mesaj, bir yerden başlayıp bir başka yere köprü olmalıdır. Şu var ki, sanat mutlaka bir noktadan başlamak zorunda değildir. Ahlâka dayandığı sürece her yerden başlayabilir.⁰⁷ Sanat, içinde kuşku karanlık hiçbir nokta taşımamalıdır. Yaratıcısının tüm benliğini kapsamalıdır.⁰⁸ Bu tarife göre, yeni bir mesaj getirmeyen ve öncekileri taklit veya tekrardan ibaret olan bir çalışmaya sanat eseri denilemez. Gerçek sanat eseri, sanatçıdan doğar. Eser, sanatçıdan ayrılır; kendi başına bir hayat sürmeye başlar; gerçek bir varlığın canlı konusu olan mânevi bir solukla canlandırmış olduğu bağımsız bir konu ve bir kişilik haline gelir. Sanat eseri, mânevi dünyada gelişi güzel ortaya çıkan tesadüfi bir olay olmayıp, tersine bilinçli bir olaydır. Her canlı varlık gibi, aktif kuvvetlerle donanmıştır ve yaratıcı gücü tükenmemektedir.⁰⁹

Sanat eseri her zaman tek, eşsiz ve benzersiz (unique)'dir. Kopya edilebilir ama asla tekrarlanamaz.¹⁰ Sanat eseri öyle bir mesaj getirmelidir ki, öncekileri

06.Mülayim, a.g.e, s. 18

07.Tolstoy, a.g.e, s. 138

08.İlhan Usmanbaş, “Sanat ve Müzik Sorunlarına Genel Bakışlar”, 14-18 Haziran 1988, I. Müzik Kongresi Bildiriler Sorular Cevaplar, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1988, s. 13

09.İhsan Turgut, *Sanat Felsefesi*, Bilgehan Matbaası, İzmir 1991, s. 162

10.Mülayim, a.g.e, s. 22

bir noktada alıp, ileriye doğru bir yere ulaştırmalı, arada köprü olabilmelidir. Dolayısıyla bu sanat eserini ortaya koyan kişi, sanat adına bir misyonu üstlenmiş ve belli bir zaman dilimi içinde varlığını hissettirmiş olsun. Sanat eseri şeffaf olmalı, kuşkulu ve karanlık hiçbir nokta taşımamalıdır. Sadece bu kadarla değil, sanatçının var gücüyle, bütün benliğiyle ortaya konulmuş olması gerekir. Aksi halde, ortaya çıkan sanat eseri, sanatçısına lâyık bir eser olmaz. Sanatçının kişiliğini yansıtmayan bir çalışmaya da sanat eseri denilmez. Çünkü sanatın halk ağızındaki tarifi “güzel olan, hoş giden şey” dir.⁰¹

Sanat bir düzen, bir ahenk ve bir disiplindir. Düzensiz ve ahenksiz sanat olmaz. Sanatçı denilince, düzenli, disiplinli ve prensipli kişi akla gelir. Aristo, sanat ve sanatçıdaki bu düzeni, toplum hayatında da görmektedir. Ona göre doğada düzensiz hiçbir şey yoktur.⁰²

Bu arada bir de sanatçı denilen bir meslek erbâbı vardır. Sanatçı kimdir sorusuna şöyle cevap verilmektedir:

Sanatçı, “güzel sanatların herhangi bir dalında eser veren sanatkar; sinema tiyatro oyuncusu ve müzik eserini icrâ eden veya okuyan kişi; bir zanâatla uğraşan, bir sanatla geçinen kimse” diye tarif edilirken, sanatkar da: “Sanat eseri ortaya koyan, güzel sanatlardan biriyle uğraşıp bu yolda eser meydana getiren kişi”⁰³ diye tarif edilmektedir.

Sanat, daima insan rûhunun en

01. Mülayim, a.g.e, s. 18

02. Mülayim, a.g.e, s. 28

03. Örnekleriyle Türkçe Sözlük, (Komisyon), M.E.B. Yayınları, Ankara 1996, c. IV, s. 2434

şiddetli olarak yaşadığı zamanlarda en canlı hale gelir, çünkü sanat ve ruh birbirlerine nüfûz eder ve karşılıklı gelişirler.⁰⁴ Bu sebeple sanatçı, en iyi üretimi, bedenen ve rûhen formunda olduğu zamanda yapabilir. Maddî ve mânevî sıkıntılardan ve problemlerden uzak olduğu, neşe ve moralinin yüksek olduğu bir zamanda, en kaliteli eserleri meydana getirebilir. Tabii ki bu saydıklarımızın başında, sanatçının, içten gelen bir arzuyla çalışmaya başlaması çok önemlidir. Sanatın maddî ve mânevî boyutu⁰⁵ olduğu gibi, akıl ve zekâ ile de ilgisi ve bağlantısı vardır.

Makalenin asıl tartışmasına geçmeden önce sıkça kullanmak durumunda kalacağımız akıl, zekâ, üstün zekâ, sanatsal zekâ, ritmik zekâ, sanatsal yaratıcılık ve çoklu zekâ gibi bazı kavramların açıklanması gerekmektedir.

Akıl nedir?

Arapça kaynak sözlükler “akıl” kelimesinin temel anlamının “bağlamak” ve “tutmak” olduğu konusunda fikir birliği içindedir.⁰⁶ Kelimenin bu anlamı, büyük dilbilimci Halil b. Ahmed tarafından “cehl” kelimesinin zıddı⁰⁷ olarak “bilgi” anlamında kullanılmıştır. Rağîb İsfahanî ise, akıl kelimesinin “kuvvet” ve “bilgi”

04. Turgut, a.g.e, s. 162

05. “Sanat nedir, sanatçı kimdir, sanat eserinin ahlâkî yönü var mıdır” gibi soruların açıklamaları için Bkz. Bayram Akdoğan, “Sanat, Sanatçı, Sanat Eseri ve Ahlâk”, A.Ü.İ.Fakültesi Dergisi, Ankara 2001, s. 213-245.

06. İbn Fâris İbn Zekeriyya, *el-Mekâyis fi'l-Luğa*, Tahkik: Ş. E. Amr, Beyrut 1994, s. 672. İbn Manzûr, *Lisanu'lArab*, Beyrut 1956, c. IX, s. 352

07. İbn Fâris, a.g.e., s. 672.

olarak⁰¹ iki farklı anlamda kullanıldığını söylemektedir. Dolayısıyla akıl kavramı, teşekkül sürecinde “yetenek” ve “bilgi” olmak üzere iki temel anlamda kullanılmış görünmektedir.⁰²

Kelime anlamı itibariyle “menetmek, engellemek, alıkoymak, bağlamak, sığınmak ve tutmak” gibi anlamlara gelmektedir.

Terim olarak akıl; düşünmek, duyu vasıtasıyla idrak etmek suretiyle bilinmesi mümkün olan şeyleri bilme ve anlama gücü, iyiyi kötüden ayırt etme kabiliyeti, varlığın hakikatini idrak melekesi, maddi olmayan fakat maddeye tesir eden cevher demektir.

Yukarıdaki tanımın bir devamı olarak bazıları akılı, Cenâb-ı Hakk'ın insan bedenine bağlı olarak yarattığı rûhânî bir cevher ya da kalpte hak ve bâtlı ayıran, insanı koruyan, içine alan bir kale ve helâk edici yollardan uzaklaştıran, kalbî ve rûhî bir kuvvet olarak kabul etmişlerdir.

Kelâmcılara göre akıl, insanda doğuştan mevcut olan rûhî bir güçtür. Bu açıklama, insan aklını, duyu organlarının ve beynin çalışmasından doğan maddi bir kuvvet olarak kabul eden, natüralist, materyalist ve sansualist⁰³ filozofların düşüncelerine

01. Rağîb İsfahânî, *Müfredâtu Elfâzi'l-Kur'ân*, Tahkîk: N. Maraşlı, Mısır, Tsz. s. 354.

02. İbrahim Arslan, *Kadı Abdulcebbar'da Kelâm Yöntemi*, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslâm Bilimleri Kelâm Anabilim Dalı, Danışman: Prof. Dr. İlhami Güler, Ankara 2007, s. 20. (Basılmamış Doktora Tezi).

03. Sansüalizm: Fransızca bir terim olup, bütün bilgi ve fikirlerin duyular yolu ile sağlandığını ileri süren bir felsefî akımdır. Bkz. Şemseddin Sâmî, *Temel Türkçe Sözlük*, Sadeleştirilmiş ve genişletilmiş Kâmûs-ı Türki, Tercüman Yay., 1. bsk., İstanbul 1985, c. III, s. 1147.

ters düşmektedir. Kelâmcılara göre akıl, genel olarak iki kısma ayrılmaktadır:

1-Garizî akıl: Her insanda doğuştan var olan ve insanın diğer canlılardan ayrılmasını sağlayan asıl akıldır. Bu, aynı zamanda deney ve düşünme yoluyla elde edilen bilgilerin de esasını teşkil eder.

2-Müktesep akıl: Garizî aklın kullanılmasıyla kazanılan akıldır. Sezgi, deney, düşünme ve öğrenim yoluyla oluşan bu tür akla mesmu', müstefâd ve tecrübî akıl adı da verilmektedir.⁰⁴

Zekânın anlamı ve çeşitleri.

Zekâ⁰⁵ lügatte, zeyreklik, çabuk anlama, anlamayete neği, zihinkeskinliği ve ferâset olarak ifade edilmektedir⁰⁶. Anlayış yönünden kabiliyetli olan kişiye de zeki denilmektedir. Akıl ile zekâ birbirinden farklı kabul edilmektedir.

Zekâ, bir veya daha fazla kültürel yapıda değeri olan bir ürüne şekil verme ya da problemleri çözme yeteneğidir. Bu tanıma göre zekâ, bireylerin kişisel kararları olduğu kadar aynı zamanda bir potansiyeldir ve değerlere, fırsatlara bağlı olarak ortaya çıkar⁰⁷ diye tarif edilmektedir.

Zekâyı herkes ayrı ayrı tarif ediyor ve henüz herkesi tatmin edecek tek

04. Arslan, a.g. Doktora Tezi, s. 20-23.

05. Üzerinde yıllardır çalışılan zekâ, soyut bir kavramdır. Bu nedenle de hep merak edilen, çerçeveleri çizilmeye çalışılan, sorgulanan bir canlı özelliği haline gelmiştir. Terimin ortaya çıkışı Aristoteles'e kadar uzanmaktadır. Bkz. Nilay T. Bümen, *Okulda Çoklu Zekâ Kuramı*, 2. Bsk., Pegem Yay., Ankara 2004, s. 1.

06. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Ankara 1980, s. 1414; *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu, Ankara 1982, s. 887.

07. Bümen, a.g.e., s. 5.

bir tarif de bulunmamış diye bu konu üzerinde hiçbir şeyin bilinmediğini zannedilmemelidir. Bununla birlikte bazı psikologlar zekâ teriminin kullanılacağı yerde “zihni kabiliyet” gibi daha geniş bir terimin kullanılmasını tercih etmektedirler.⁰¹

Akıl, yalan ile gerçeği, doğru ile yanlış ayırabilme, bir konuda düşünce yürütebilme yeteneğidir. İnsan olgunlaştıkça aklı gelişir. Zekâ ise, bir olayı önce anlama, ilişkileri kavrama, yargılama ve açıklayarak çözme yeteneğidir. Genel olarak 12 yaşına kadar gelişir, 20 yaşına kadar sürer ve sonra sabit kalır. Zekâ, ruhsal olaylara, algı ve hafıza yeteneğine ve tutkulara göre farklılık gösterir. Akıl, somut olarak ölçülemez ama zekâ IQ denilen testle ölçülebilir. Zekâyı ilk kez Galton (1822-1911) ölçmeye çalışmıştır. Galton'un başlattığı bu geleneği, psikolog McKeen Cattell Amerika Birleşik Devletlerine taşıdığı, Thorndike ile birlikte zekâ testleri ve zekâ ölçümü için gereken temel kurumsal çalışmayı gerçekleştirmiştir.⁰² Bu arada yapılan zekâ testlerinde zekâ seviyesi genel olarak 100'dür. İnsanların % 70'inin zekâ seviyesi 85 ile 115 arasındadır. % 95'inin ise 70 ile 130 arası kabul edilmektedir. Dolayısıyla bu uç noktalarda olanlarda zekâ geriliği veya üstünlüğü söz konusudur. Her iki gruptaki insanlar ayrıca kendi içlerinde tasnife tabi tutulmuşlardır.

Yetenek ve zekâ konusunda her ne kadar ölçümler yapılsa da, bazılarında

01.Vedide Baha Pars, Hüsnü Cırıtli, Mithat Enç, Turhan Oğuzkan, *Eğitim Psikolojisi*, M.E.B. Basımevi, İstanbul 1969, s. 44.
02.Bümen, a.g.e., s. 1.

göre insanların sahip olduğu birçok yetenek ve yetenekler bileşimi vardır ki, kalıplaşmış sınavlar ile ölçülemezler.⁰³

Zekânın birçok çeşitleri vardır. Bunlar: Sözselsel-dilsel zekâ, mantıksal-matematiksel zekâ, görsel-mekânsal, bedensel-kinestetik zekâ, kişiler arası-sosyal zekâ, kişisel-işsel zekâ, doğacı-varoluşçu zekâ ve müziksel-ritmik zekâ'dır. Bu çalışmamızda bizi müziksel-ritmik zekâ ilgilendirmektedir.⁰⁴

O halde akıl ile zekânın farkı nedir gibi bir soru akla gelebilir. Bu konuda şöyle açıklama yapılmaktadır:

Akıl, doğru ile yanlış, gerçek ile yalanı ayırabilmektir. Her hangi bir konuda fikir yürütebilme ve görüş bildirme yeteneğidir. Bu yetenek, insan olgunlaştıkça gelişmektedir.

Zekâ bir insanın her türlü olay karşısında aynı kabiliyet ve yeteneği ortaya koyabileceği anlamına gelmemektedir. Bir besteci müzikle ilgili bir eserini akılla değil, zekâsıyla yapar. Bu kadar yeteneklidir ama çok basit bir matematik problemini çözemeyebilir. Bu yüzden zekâ, ruhsal olaylara, algı ve hafıza yeteneğine, insandaki tutkulara ve eğilimlere göre farklılık arz eder. Gardner'a göre; “Her çocuk birbirinden farklıdır. Her bir çocuğun zekâ yapısı

03.Clinton Vickers, *Çoklu Zekâ: Görüşmeler ve Makaleler*, Çev: Meral Tüzel, BZD Yayıncılık, İstanbul 1999, s. 33.

04.Howard Gardner, *Multiple Intelligences, The Theory in Practice*. New York: Published by Basic Books, 1993:17-24; Howard Gardner, *Intelligence Reframed: Multiple Intelligences For The 21. Century*. New York, NY: Basic Books, 1999:41-53. Çetin Özbey; “Zeki Olmanın Sekiz Yolu: Çoklu Zekâ Kuramı”, Genç Gelişim, Mart 2006. Bümen, a.g.e., s. 9- 20.

tamamen formüle edilemeyeceği gibi bütün çocuklara ulaşabilecek bir formül de düşünülemez". Yani bir ders planı sekiz zekâ alanına birden hitap ediyor olmayabilir. Ama ne kadar çok farklı zekâ alanına hitap ediyorsa o derecede kapsamlı demektir.⁰¹ Bu yüzden akıl somut olarak ölçülemez ama zekâ IQ denilen bir testle ölçülebilmektedir. İnsanların % 95'inin ZB'si⁰² 70 ile 130 arasındadır. Bunlar da uç noktada bulunan insanlardır ki, bunlar da zekâ geriliği ve üstünlüğü olan kişilerdir.

Gardner, geleneksel anlayıştan çok daha farklı olarak; zekâ alanlarından bahsetmiş ve her insanın birden fazla zekâ alanına sahip olduğunu belirtmiştir.⁰³ Bireyde bulunan birden fazla zekâ türleri birbirinden bağımsız oldukları için de ayrı ayrı kullanılıp geliştirilebilmektedir.⁰⁴ Bu zekâ alanları her zaman birlikte çalışırlar ama bu çok karmaşık yollarla gerçekleşir. Örneğin, bir futbolcu bedensel zekâsını, koşarken, yakalarken veya vururken; uzamsal zekâsını sahayı ve görevini tanırken, dil ve sosyal zekâsını oyun kurallarını öğrenirken ve takımıyla tartışırken, paylaşırken, içsel zekâsını kendini değerlendirirken kullanabilir.⁰⁵

01.Howard Gardner, Multiple Intelligences as a Partner in School Improvement,*Educational Leadership* 55, 1997, (1), 20-21.

02.ZB (Zekâ Bölümü) zekâyı ölçmede birim olarak kullanılmaktadır.

03.Howard Gardner, *Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences*, New York: Basic Books, 1983, s. 60.

04.Çetin Özbey; "Zeki Olmanın Sekiz Yolu: Çoklu Zekâ Kuramı", Genç Gelişim, Mart 2006.

05. Thomas Armstrong, *Multiple Intelligences In The Classroom*, ASCD Publishing Alexandria, USA 2000. Ahmet Saban, *Çoklu Zekâ Teorisi Ve Eğitim*, Nobel Yay., Ankara 2001.

Üstün zekânın tanımı

İnsanda üstün zekâ; his ve duyular, düşünme ile sezgi ve ilhâm gibi beyin fonksiyonlarının yüksek düzeyde ve hızlı bir şekilde beraber çalışmasının sonucunda ortaya çıkar. Bu fonksiyonlar da çabuk ve doğru düşünebilme, yenilikçi üretkenlik, akademik kabiliyet, liderlik ile görsel ve uygulamalı sanat kabiliyetleri şeklinde kendini göstermektedir.

Araştırmalara göre % 85 oranında kalıtsal olarak nesilden nesile aktarılmaktadır. Ayrıca çevre faktörleri ve eğitimin de bu üstün zekânın etkin bir şekilde kullanılmasına ve ilerde dehaya dönüşmesinde önemli katkısı olmaktadır.⁰⁶

Zekâ ve yaratıcılık

Psikologlar ve eğitimciler yaratıcılık ile zekâ arasında bir bağ var mıdır konusu üzerinde çalışmışlardır. Buna göre zekâ ile yaratıcılık, özellikle sanatsal bir eser ortaya koyma söz konusu olunca hep ayrı davranışlar olarak düşünülmüştür. "Bir kişinin yüksek zekâsı yoksa bile, özel yeteneği var" cümlesi, sözel ya da sayısal olmayan zihin karakteristiklerinin, zekâdan daha aşağıda yetenek olarak tanımlandığını göstermektedir.⁰⁷

Psikologların bir kısmı da zekâyı "soyut düşünme, olaylar arasında ilişkiler kurabilme, kendi kendini tenkit edebilme" yetkinliği olarak tanımlamıştır. Diğerleri de

06.Melih Yalçıneli, "Üstün Zekânın Dereceleri ve Özel Eğitim", Sızıntı Aylık İlim Kültür Dergisi, Nisan 1998, Yıl: 20, Sayı 231.

07.Olcay Kırıçoğlu, *Sanatta Eğitim (Görmek, Anlamak, Yaratmak)*, Eğitim Kitabevi, Ankara 1991.

zekâyı “çevreye ve yeni durumlara intibak edebilme” kabiliyeti olarak değerlendirmiştir. Daha başkaları da zekâyı “öğrenme kabiliyeti” olarak tanımlamaktadır.⁰¹ Bilim adamlarının bazıları da, uzmanlık alanlarına göre, zekânın belli bir yönüne ağırlık vererek tanımlar ortaya koymaya çalışmışlardır. Meselâ biyologlar zekâyı “çevreye uyum yeteneği” olarak açıklıyorlarken, eğitimciler ise “öğrenme”⁰² olarak, psikologlar “ilişkili anlama”, bilgisayar bilimcileri de “bilgiyi işleme” yeteneği olarak görmektedirler.⁰³

Zekânın biyolojik temelli olduğu ve erken dönemlerde karşılaşılan zihinsel uyarımlar gibi çevre faktörlerinin etkisiyle bu kapasitenin ne kadarına ulaşılabileceği konusunun belirlendiği genel olarak kabul edilse de, aradaki etkileşim mekanizmalarının ne olduğunun henüz tam olarak anlaşılamadığı söylenmektedir.⁰⁴

Yaratıcılıkla zekâ arasında belli bir ilişkinin varlığını anlamak amacıyla yapılan araştırmalar sonucunda, doğrudan ve kesin olan sonuçlara ulaşamamıştır. Bu araştırmalar sonucunda, sınavlarda başarılı ve zekâ testlerinde de yüksek seviyede

zeki görünen bazı öğrenciler, çeşitli alanlarda özgün ve yeni düşünceler ortaya koyamamışlardır.⁰⁵

Wallach ve Kagan, zekâ ve yaratıcılık konusunda çocuklar üzerinde yaptıkları bir incelemede, geliştirmiş oldukları yaratıcılığı ölçme testinden elde edilen sonuçlarla, zekâ testinden elde edilen sonuçları karşılaştırmışlar ve zekâ ve yaratıcılık düzeyi alanında çocukları dört gruba ayırmışlardır. Bunlar:

Zekâ ve yaratıcılık düzeyi yüksek olanlar,

Zekâ ve yaratıcılık düzeyi düşük olanlar,

Zekâ düzeyi yüksek fakat yaratıcılık düzeyi düşük olanlar,

Yaratıcılık düzeyi yüksek fakat zekâ düzeyi düşük olanlar.⁰⁶

Bu araştırmaların sonuçları da göstermektedir ki, zekâ ve yaratıcılık arasında doğrudan bir bağlantıdan söz etmek mümkün değildir. Buna göre bir çocuğun zekâ düzeyi düşük olsa bile, yüksek derecede yaratıcı; bunun tersi olarak da, zekâ düzeyi yüksek olduğu halde yaratıcılık düzeyi bakımından düşük seviyede olabilmektedir. Ne var ki elde edilen bu verilere göre, tüm çocuklar için aynı sonuçları vereceğini söylemek mümkün değildir. Çocuğun yetiştiği aile ortamı, sosyo-kültürel çevre, aldığı eğitim ve genlerden⁰⁷ gelen

01.Faruk Atalayer, “Kültürel Öncü Yaratıcı Kişilik”, Hacettepe Ün. 4. Ulusal Sanat Sempozyumu, Ankara 1994.

02.Öğrenme: Bazıları öğrenmeyi, İnsanın egzersiz yoluyla yeni tepkiler kazanması veya eski tepkilerini kuvvetlendirmesine denilir şeklinde tarif etmektedirler. Bkz. Sabri Özbaydar, Belma Özbaydar, Erol Güngör, *Psikoloji*, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1976, s. 95.

03.Enver Yolcu, *Eğitimde Yaratıcılık Sorunu ve Sanat Eğitimi, İlköğretim ve Sorunları Sempozyumu*, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 2-3 Mayıs 1995a, BOLU.

04. Yolcu, a.g. sempozyum.

05.İnci San, *Sanat ve Eğitim*, 2. Bsk., Ankara Ün. Eğitim Bilimler Fak. Yayınları, No: 151, Ankara 1985.

06.Gülten Ülgen ve Emel Fidan, *Çocuk Gelişimi*, 5. Bsk., M.E.B. Yayınları 57, İstanbul 1989.

07.Muallim Ahmet Muhtar: “Her ne kadar diğer etkenler de çocuklar üzerinde etkili olsa da, aslında her hususta olduğu gibi, sanat sahasında da irsiyet meselesi söz konusudur.” Demektedir. Bkz. “Dârü'l-Elhân Mecmuası” (Dârü'l-Elhân Eğitim ve Öğretim Heyeti tarafından iki ayda bir neşredilen Dergi), 1

kalıtım gibi çeşitli faktörlerin çocuklar üzerinde yaptığı etkileri hesaba katarsak, onların çok farklı özellikler ortaya koymalarını sağlayabilmektedir. Bütün bunlarla birlikte yaratıcılığı tanımlama biçimi, bu tanımlamaya yönelik olarak hazırlanmış olan ölçme araçları ile zekâ testlerinin ölçmelerdeki yetersizliği yönündeki tartışmalar, zekâ ile yaratıcılık arasındaki ilintiyi ortaya koyma hususunda çok açık sonuçlar ortaya koymayı mümkün kılmamaktadır.⁰¹

Üstün zekâlıların karakteristik özellikleri

Bu özellikleri dört ana grupta inceleyeceğiz. Bunlar: Düşünme boyutu, Duygu boyutu, Sezgi boyutu, Sosyal özellikler. Şimdi bunları gruplar halinde ayrı ayrı görelim.

A.Üstün zekâlıların farklı düşünme özellikleri

- Oldukça fazla bilgiye sahip olma ve bunları unutmama.

- İleri düzeyde anlayış kabiliyeti. (Leb demeden leblebiyi anlama.)

- Alışılmadık seviyede farklı konulara ilgi ve merak, çok soru sorma.

- Lisan kullanımında, kelime hazinesi ve dil yeteneğinde üstünlük.

Şubat 1340, Şehzâdebaşı, Evkâfı İslâmiyye Matbaası, İstanbul, Sayı: 2, s. 79. Fakat başka bir yerdeki açıklamaların da: "Ebeveyni müzikşinas olduğu halde, kendilerinde müziğe karşı zerre kadar temâyül görünmeyen çocuklar veya bilakis ebeveyninde ufak bir müzik yeteneği mevcut olmadığı halde, kendileri en büyük üstatlar sırasına geçen şahsiyetler tarihinde nadir değildir." Bkz. a.g.e., Sayı: 2, s. 82. deki müellifin açıklamaları da yukarıdaki bilgilerini tezkip eder mahiyettedir.

01. Enver Yolcu, Eğitimde Yaratıcılık Sorunu ve Sanat Eğitimi, İlköğretim ve Sorunları Sempozyumu, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 2-3 Mayıs 1995a, BOLU.

- Hızlı düşünme, hızlı ilerleme ve sonuca çabuk ulaşma.

- Esnek ve farklı düşünme.

- Geniş çaplı sentez kabiliyeti.

- Garip, alışılmadık ve farklı ilişkileri görebilme kabiliyeti.

- Orijinal fikirler ve çözümler üretebilme.

- Genelleme yapma, sonuçları hissetme, soyut düşünme ve alternatifler üretme konusunda erken ve hızlı gelişme.

- İnatçı, kararlı, hedefe dönük ve hatta bazen maceracı davranışlar

- Disiplinli çalışma; bağımsız ve çoğu zaman isyankâr davranışlar.

- Çabuk sıkılma, yapacak bir şeyler arama, boş duramama.

- Kompleks, karmaşık şeyleri tercih etme; tartışmalardan zevk alma.

- İlgi bekleme, onure edilmekten hoşlanma, çok konuşma.⁰²

B.Üstün zekâlı öğrencilerin duygusal yönden farklılıkları

- Başkalarına karşı son derece duyarlılık.

- Düşünüleni çabuk hissetme.,

- Tuhaf bir mizah anlayışı. (Bu bazen başkalarını kırabilir veya rahatsız edebilir.)

- Farklı olduğunu kendi hissettiği gibi başkalarına da hissettirmeye çalışma.

- Küçük yaşta beliren bir idealizm.

- Hissi derinlik, duygusallık.

- Mükemmellik. (kendini ve başkalarını beğenmeme.)

02. Genellikle konu ile ilgili bilgi verenlerin ortak olarak naklettikleri bu bilgilerin asıl kaynağının kim olduğunu tespit edemedik. Az çok farklılıkla birçok kaynakta zikredilen bu özellikleri buraya almada yarar görüyoruz.

Bayram Akdoğan

- Belli derslerde olağanüstü bir başarı gösterme.
- Bilinmeyen, esrarlı konulara büyük bir alâka.
- Yüksek bir konsantrasyon kabiliyeti, ciddiyet.
- Başkalarının verdiği hükümlere pek aldırış etmeme.
- Tutku ile bağlandığı bir konuyu her yerde gündeme getirme.

C.Üstün zekâlı öğrencilerin fizik ve fizik ötesi duyular açısından farklılıkları

- Duyularda (renkler, sesler, kokular vs. üzerinde) aşırı hassasiyet.
- Fiziksel ve entelektüel gelişmede farklı bir ilerleme hızı.
- Başarılı olamadıkları fiziki aktivitelerde yer almayı istememe, yarışmacı fiziki aktivitelerden kaçınma.
- Güzel sanatlardan birinde gösterilen yüksek kabiliyet. (Belli bir eğitim olmasa bile.)
- Fizik ötesi olayları düşünmeye yaşıtlarına göre daha önceden başlaması, felsefi tavırlar, garip düşünceler vb.
- Şâirâne ifadeler, güzel ve edebi sözler.
- Girişimcilik ve mücadele gerektiren konularda üretkenlik.
- İç dünyasında derinlik ve bunun getireceği yalnızlık.
- Teorik ve estetik değerlere önem verme.
- Aşk, şevk, istek ve içten gelen gayretin yüksek düzeyde oluşu.
- Sık sık düşüncelere dalma, hayal gücünün kuvvetli oluşu.

D. Üstün Zekâlıların Sosyal Açısından Farklı Özellikleri

- Kendi isteklerini yerine getirme ve kişilik konusunda erken gelişme.
- Sosyal problemlere güzel ve doğru çözümler önerme.
- Liderlik, grup kurma, ekip oluşturma

ve yönlendirme.

- Sosyal problemleri doğru teşhis edebilme ve anlayabilme.
- Toplumun adalet, güzellik, doğruluk gibi yüksek ihtiyaçları ile ilgilenme.
- Yüksek ahlaki özelliklere sahip olma.
- Yüksek düzeyde bir adalet duygusu.
- Kendine güven, kararlılık.
- Kendinden büyüklerle arkadaşlığı tercih etme.⁰¹

Yukarıda belli gruplar halinde incelenen özelliklerin tamamını, her üstün zekâlı öğrencide göremeyebiliriz. Kabul edilen görüşe göre üstün zekâlı öğrenciler, bu dört sahadan birinde veya birkaçında çok üstün bir performans sergileyebilmektedirler. Sahip oldukları üstün özellikleri, iyi bir çevrede güçlü bir eğitimle destekleyebilenler, yıllar sonra toplumun karşısına birer dahi olarak çıkabilmektedir.

Düşünme boyutunda üstün olanlar genellikle zekâ testleri ile; duyguları güçlü olanlar sanatsal yapıtlarıyla, mucitlik ve sanatsal yetenek üzerine hazırlanmış sınavlar ile; ve son olarak, sosyal yönden üstün bir kişiliğe sahip olanlar ise, kişilik testleriyle bir ölçüde belirlenebilmektedir.⁰²

Müziksel-Ritmik zekâ.

Muallim Ahmet Muhtar, “müzik güzel sanatlardan biridir ve güzel sanatların en refik ve en gayrı maddîsidir”

01.Alan ile ilgili birçok kaynakta zikredilen bu özelliklerin çalışmamızla yakından ilgisi olması nedeniyle buraya almış bulunuyoruz. Genellikle konu ile ilgili bilgi verenlerin ortak olarak naklettikleri bu bilgilerin asıl kaynağının kim olduğunu tespit edemedik.

02.Melih Yalçıneli, “Üstün Zekânın Dereceleri ve Özel Eğitim”, Sızıntı Aylık İlim Kültür Dergisi, Nisan 1998, Yıl: 20, Sayı: 231.

diye açıklamaktadır.⁰¹ Müzikal zekâ, diğer zekâ türleriyle ilişkili olmayabilen, kendi kural ve düşünme yapılarına sahip olan bir zekâ türüdür⁰² diye tarif edilmektedir.

Müziksel-ritmik zekâ, sesler, ritimler, farklı sesleri tanıma ve yeni sesler, ritimler üretme becerisidir. Bu tür zekâ, müzikte usûl ve makam tanıma, çevredeki seslere ve müzik âletlerine karşı duyarlılık kapasitelerini içerir. Bu tip zekâyâ sahip olan kişilerde şu yetenekler göze çarpar:

-Notasını görmediği müziği tanır, nağmeleri tanır, enstrüman çalar ve koro faaliyetlerine katılır.

-Bir müzik parçası duyduğu zaman tempo tutar, usûl vurur, seslere karşı duyarlı bir kişiliğe sahiptir.

-Şarkıları veya duyduğu müzik eserlerini kolayca öğrenir. Şarkı söylemeye, ıslıkla şarkıları seslendirmeye, mırıldanma ve müzik dinlemeye çok meyillidir.

-Müziksel faaliyetler için I pot, teyp kaydedici, kaset ve Cd'lere ihtiyaç duyarlar, bunları satın alırlar.

-Özellikle insan sesi olmak üzere çevreden gelen farklı seslere karşı duyarlı olup bunları dinler ve tepki gösterirler.

-İş bakımından çok yoğun olsalar bile müzik yaşamları için fırsatlar oluşturabilirler.

-Seslere, nota ve usûllere karşı özel bir

01.Ahmet Muhtar, a.g.e., Sayı: 2, s. 79. Ayrıca Müellif Ahmet Muhtarın diğer makaleleri ve Dârü'l-Elhân müzik okulu hakkında geniş bilgi için bkz. Kubilay Kolukırık, *Türk Müzik Tarihinde Dârü'l-Elhân*, Orion Kitabevi, Kırşehir 2012, s. 106

02.Bümen, a.g.e., s. 13

ilgiye sahiptirler.

-Müziği dans ve diğer hareketlerle birleştirerek yeni ve farklı figürler ortaya koyabilme yeteneğine sahip olup bir takım orijinal besteler ortaya koyabilirler.

Müziksel-Ritmik zekâyâ sahip olanların ilgi alanları

Müziksel-ritmik zekâyâ sahip olanların meslek veya hobi olarak ilgi duyacağı işler: müzik, şiir, şarkı sözleri, dans ve müzik âletleri çalmak olarak zikredilmektedir. Ayrıca bunlar:

-İyi bir müzik kulağına,

-Farklı müzik türlerini ayırt etme ve ilgi gösterme becerisine,

-Şarkı söyleme yeteneğine,

-Bir ya da birkaç müzik enstrümanını çalma becerisine,

-Müzikle ritim tutma ve mırıldanma

alışkanlığına,

-Kendine göre besteler yapma becerisine,

-Farklı ya da belli bir müzik türünde kişisel bir arşiv oluşturma alışkanlığına,

-Müzik dinleme konusunda kişisel bir tercih geliştirme gücüne sahiptir.⁰³

Çocuklarda müziksel-ritmik zekânın başlangıcı.

Nörolojik açıdan müziksel-ritmik zekâ, zekâ türlerinden ilk önce gelişeni olarak kabul edilmektedir. Daha anne karnındayken etrafımızı saran ritim ve titreşim dünyasını ele alacak olursak, ister doğal isterse insanların yaptıkları ortamlardan gelen bütün seslerin, çevremizde olan bütün makinelerden ve enstrümanlardan gelen tüm ses ve titreşimlerin bunda rolü vardır diye düşünülmektedir. Daha

03.Bümen, a.g.e., s. 23-24.

dünyaya gelmeden anne karnındaki bu etkileşimden sonra bu etkileşim onun bebeklik süreciyle devam eder.⁰¹

Müzik, bebeklikten itibaren annenin çocuğuna mırıldandığı ninnilerle devam eder ve geleceğe doğru uzayıp gider. İnsanlar daha yaşamın ilk yıllarında müzikle ilgilenme eğilimi gösterirler, bu ilginin gelişmesinde ortamın uygunluğu ve aile desteğinin, çocuğun müziksel zekâsının ilerlemesinde ve gelişmesinde çok büyük önemi vardır. Ayrıca ailede baba veya annenin müziğe karşı ilgileri, her fırsatta ev ortamında bir takım nağmeleri mırıldanmaları, bir takım dini veya lâdini parçaları seslendirmeleri, her fırsatta müzikle ilgili bir takım aktiviteleri icra etmeleri sebebiyle, bunları hiç kaçırmadan kaydeden körpe ve taze hâfıza sahibi çocuklarımızın bunlardan uzak kalabileceğini zannetmek kadar muhal bir şey olamaz.

Konuyla ilgili olarak çocukluk yıllarımdan bir anımdan söz etmek istiyorum. Henüz konuşmayı bile düzgün yapamadığım bir zamanlarda rahmetli annemin söylediği şarkı, türkü, ilâhi veya Muhammediyye ismiyle bilinen kitaptan sesli ve nağmeli okuduğu pasajları hâlâ duyuyor gibiyim. Yine, o yıllarda köy imamı olan babamın görevden arta kalan zamanlarda fırsat buldukça terzilik yaptığı ve dikiş dikerken sürekli okuduğu Mevlîd, Kasîde, Şarkı, Türkü, İlâhi, Kur'ân kıraati gibi etkinliklerin yıllarca üzerimdeki etkileri devam

etmiş ve hâlâ da devam etmektedir. Aslında meslek hayatımı başka alanlara kaydırmaya çalışsam da özümdeki mûsikî özlemimi bir kenara bırakıp gidemeyişim bundandır. Bu bakımdan çocukluk yıllarında atılan bu temellerin, ilerdeki yıllarda ona, meslek seçiminde çok büyük etkisinin olacağı hususu gözden uzak tutulmamalıdır diye düşünmekteyim.

Annem ve babamdan aldığım bu nağmeler nedeniyle olacak ki, babamın imamlık görevi yaptığı Sivrihisar / Demirci Köyünde düğünler olur ve düğünlere çengiler getirilirdi. Millet büyük küçük herkes onların çaldıkları havalarla coşar, oynamaya çalışır ve bunu eğlenme için güzel bir fırsat bilirken, ben kemancının veya cümbüş çalan adamın el hareketlerine bakardım ve bu âletten nasıl böyle güzel sesler çıkardığını izlerdim. O esnada coşup oynamak aklıma gelmez ve buna da hiç heves etmezdim. Bu kalabalıkta tek istediğim şey vardı, ne olurdu birisi beni kenara çekmese veya ileriye itmese de bu enstrümanları çalanları seyretsem ve onların el hareketlerini takip etsem diye çok arzu ederdim. O esnada bir diğer endişem de şuydu. Köyün imamının çocuğuydum. Orada beni böyle görenlerin hemen diyecekleri en güzel söz, âlimden zâlim doğar, babasına bak, bir de çocuğuna bak. Bir yandan da küçük yaşla bu endişeleri de taşıyordum. Ya birisi gider de senin oğlun çalgıcının ağzına düşecek gibi ona bakıyordu derse vay benim halime diye babamdan çok korkuyordum. İşte müzik zekâsı ve aşkı hiçbir engel tanımıyor, her hâlükârda yetenek ve

01.Fatma Nur Akdoğan, *Müziğin İletişimdeki Rolü*, Danışman: Prof. Dr. Salih Akdemir, A.Ü. Sosyal Bilimler Enst. İslâm Tarihi Ve Sanatları (Türk Din Mûsikîsi) Anabilim Dalı, Ankara 2013 (Basılmamış Y. Lis. Tezi), s. 47.

ilgimi tahrik ediyordu. O halde müzik ve sanatsal faaliyetlere karşı duyulan aşk ve istek dışarıdan zorlamayla olacak şeyler değildir, bu tamamen içten gelen bir ilgidir diye düşünmekteyiz.

Müziksel-ritmik zekâya sahip olanların öğrenme ortamları

Bu zekâ türüne sahip olan çocukların öğrenme ortamı ve zamanı daha dünyaya gelmeden yani anne karnında başlamaktadır. Anne karnında belli bir haftalık oluşuma ulaşan bebeklerin öncelikle annesinin seslerini ve nağmelerini duyduğu ve daha sonra da babasının sesini algıladığı söylenmektedir. Böyle olunca, daha dünyaya gelmemiş bir yavrunun müziksel faaliyetlerden etkilendiğini hesaba katarsak, anne adaylarının, dünya hayatına hazırlanan bir bebeğin kişiliğine, sanat anlayışına ve kalitesine etki edebilecek birçok faydalı davranışları yapması konusunda hassas olması gerekmektedir.

Müzik, doğumdan sonra annenin ninni için mırıldanmalarıyla devam eder ve istikbale doğru uzanıp gider. Çocuklar daha yaşamın ilk yıllarındayken müzikle ilgilenme eğilimi gösterirler. Tabii ki bu ilginin gelişmesi için gerekli olan ortam ve desteğin çocuğa verilmesiyle, onun bu alandaki ilgisinin gelişmesine ve ilerlemesine imkân verilir.

Bu zekâ türüne sahip olan çocukların her fırsatı müzik ve sanat lehinde kullanacakları ve değerlendirecekleri bir gerçektir. İçteki bu sanat duyarlılığı ve birikim tohumu, uygun zemini bulunca yeşerecektir.

Müzik ve müziksel faaliyetler sadece müzik derslerinde değil, başka derslerde

ve çalışmalarda, canlandırıcı ve enerji verici, harekete geçirici ve bazen de ferahlık verici ortamlar meydana getirmek için kullanılmaktadır. Müzik dersiyse alâkalı olmayan bazı derslerde de yapılan müzikler, o dersi daha da etkileyici bir hale getirebilir. Müzik, iş gücünü artırıcı ve üretimi de çoğaltıcı özelliğe sahip olan önemli bir faaliyettir.

Her çocuk oyun oynamaktan zevk alır. Öyleyse eğitim ortamını neden oyun alanına çevirmeyelim? Ders amacına ulaşacaksa neden eğlenceli ders yapmaktan kaçınalım? Eğer öğrenciler zevk aldıkları yollarla çalışırlarsa zorlandıkları alanlarda bile zevkle çalışıp kolaylıkla öğrenebileceklerdir.⁰¹ Bilim ve sanattaki yaratmalar, yeni ilişkiler (çağrışımlar, bileşimler, değişimler) peşindedirler. Bunun da en iyi ortamı oyundur. Bu amaçla hazırlanan Görsel Sanatlar eğitim programı ile ders ortamı bir oyun alanına dönüştürülebilir.⁰²

Öğretim tasarımında zekâ türlerinden yararlanma

Öğretim tasarımında zekâ türlerinden yararlanma konusunda pek çok eğitimci düşünmüş ve kafa yormuştur. Bu amaçla önce zekâların temel özellikleri belirlenmiş, belli bir zekâda gelişme gösteren bireylerin hangi bir öğrenme etkinliklerinden zevk alabileceği ya da hangi tür etkinliklerde daha kolay öğrenebileceği tartışılmıştır. Bu amaçla pek çok liste ya da menü hazırlanmıştır.⁰³

01. Kudret Eren Yavuz, *Eğitim-Öğretimde Çoklu Zekâ Kuramı Ve Uygulamaları*, Özel Ceceli Okulları Yayınları, Ankara 2001, s. 26.

02. Nuray Sungur, *Yaratıcı Düşünce*, Evrim Yay., İstanbul 1997, s. 73.

03. Linda Campbell, Bruce Campbell and Dee Dickinson, *Teaching and Learning Through*

Bu zekâ çeşitlerinden müzikal zekâyâ sahip olanların karakterleri ve işleri şöyle belirtilmektedir:

-Dinlenen müziğin yarattığı duyguları ifade etme,

-Tekerlemeler söyleme,

-Ritim yaratma,

-Konuyla ilişkili ya da konuya benzer temada şarkı bulma,

-Konuyla ilgili müzik dinleme,

-Mırıldanma,

-Okurken ya da yazarken tempo tutma,

Yazarken ya da çizerken şarkı, doğa sesleri dinleme,

-Kitap kaseti dinleme,

-Kelimeleri, kavramları ya da formülleri ritimlere yerleştirme,

-Notaları sesli okuma,

14

-Dil kuralları ve müzik kurallarını ilişkilendirme,

-Şarkı söyleme,

-Kafiye bulma,

Sesli okuduklarını teybe kaydedip dinleme,

-Sesli kitap okurken hece veya kelimeleri belirleyecek şekilde bir yere vurma,

-Konudaki duygu ya da düşüncelerle ilgili beste yapma veya şarkı sözü yazma,

-Fonda müzik dinleme,

-Konuyu müzik eşliğinde sunma,

-Müzik âleti yapma veya kullanma.⁰¹

Çocukların yeteneklerinin tespiti

ABD'deki Duke Üniversitesi bu konuda bir araştırma yapmış ve buna göre velilere aşağıdaki hususlara -çocuklarının istikbali açısından- dikkat etmelerini önermektedirler.

-Enerji düzeyi yani hareketliliği fazla,

-Çabuk öğreniyor ve kolayca hatırlıyor,

-Yaşına göre olgun bir görünümü var,

-Kelime haznesi çok geniş, kelimelere karşı ilgisi var ve okumaya meraklı,

-Problem çözmeye çalışıyor,

-Kendinden büyük çocuklarla oynuyor,

-Hassas gözüküyor,

-Entelektüel anlamda merakı yüksek,

-Hayvan ve insanlara karşı ilgili,

-Bulmaca çözmeye ve rakamlara merak duyuyor,

-Çok soru soruyor,

-Kolay sıkılıyor.

Yukarıda yetenekli çocukların özellikleri sıralanırken, ilk sıralardaki özelliklerinden “enerji düzeyi yani hareketliliğinin fazla oluşu” dikkatimizi çekmektedir. Halbuki öğretmenler sınıfta böyle yerinde duramayan öğrenciyi sevmezler. Öğretmenlere göre iyi bir öğrenci sakin sakin oturan, kendi halinde duran ve bir şey sorulmadıkça yerinden hareket etmeyen çocuklar terbiyeli ve uslu olarak kabul edilir. İşte burada öğretmen olarak yanılıyoruz ve aslında böyle olan öğrenciler zekâ ve yetenek yönüyle farklı olan çocuklar olmasına rağmen, bunlar özel ilgi ve uğraşı gerektirdiği için, kimse de bunlara iltifat etmemektedir. Hatta bu öğrenciler biraz terbiye edilmeleri için ailelerine bile şikâyet edilmektedir. İşte iyi bir eğitimci böyle çocukları tespit eder ve onlara özel vakit ayırarak, onların yeteneklerini ortaya çıkarır ve bu yeteneklerin geliştirilmesi için gayret eder.

Şayet çocuğunuzda yukarıda sayılan bu özelliklerden bir kaç varsa, bir uzman

Multiple Intelligences, Tucson Arizona, Zephyr Press, 1996, s. 233.

01.Bümen, a.g.e., s. 35.

ile görüşmenizde yarar vardır. Çocuğun doğal yeteneklerinin geliştirilmesinde erken davranıyorsanız, onun yeteneklerini daha da geliştirebilirsiniz. Uzmanlar bulamasanız da çocuğunuza çeşitli konularda bilgiler vererek, onu sanat ya da spor etkinliklerine götürerek, yeteneğini keşfetmesini sağlayabilirsiniz. Üstün çocuklar başkalarından daha hassastır ve ilgi beklerler ebeveynlerin bunu unutmaması gerekmektedir.

Zekâ ve yetenek yönüyle farklılığı tespit edilen çocukların eğitimi de başlı başına bir hassasiyet gerektiren bir durumdur. Bunların eğitilmesi, sıradan çocukların eğitimi gibi değil, bu çok yorucu, sorumluluğu kat kat fazla olan ve emek isteyen bir iştir.

Zekâ ve yeteneği tespit edilen çocukların müzik eğitimi

Müzik eğitimi çok ciddi ve önemli bir husustur. Müzik eğitimine sağlıklı şartlar dairesinde başlamak ve o yönde devam edebilmek için müracaat edilmesi gereken en güzel vasıtalar tasavvur ve icat edilebilir. Zira eğitim ve öğretimde güzel vasıtaların icat ve tatbiki meselesi çoğunlukla zannedildiğinden daha güç ve ondan dolayı ehemmiyetle nazar-ı itibara alınmaya lâyıktır.⁰¹

Çocukları yetiştirme mesuliyetini üzerine almış olanlar, insanın öğretim ve eğitiminde rol oynayan faktörleri bilmelidirler. Bu bakımdan eğitim tarihleri zengin ve önemli fikirlerle dolu olmakla birlikte bunlar güncelliğini yitirmiştir. Bunlardan bir takım bilgiler alınabilir ve tecrübeler kazanılabilir ancak tarihi bir kıymete sahiptirler.⁰²

01.Ahmet Muhtar, a.g.e., Sayı: 2, s. 79.

02.Vedide Baha Pars, Hüsnü Cırıtlı, Mithat

Yeni ve modern tekniklerin takip edilmesi zorunludur.

Öğrenmede yaş konusu gündeme gelince, akademisyenlerce bazı enstrümanlar için öngörülen bir yaş seviyesi varsa da İslâm geleneğinde beşikten mezara kadar ilim tahsili vardır. Ebû Amr b. El-Alâ'ya:

-“Öğrenmek insan için hangi yaşa kadar daha güzeldir?” denilince;

-“Hayat devam ettiği müddetçe öğrenmek güzel şeydir” cevabını vermiştir.⁰³

Müziğe başlama yaşı hakkında Hüseyin Sadettin Arel'den: “Müziğe erken başlayan bu işin ilmini yapar, geç başlayan da sınıfta kalır.” şeklinde söylediği nakledilir.⁰⁴ Müzik eğitimi için müziksel zekâ grubuna giren çocukların da bir an önce eğitime alınması önemlidir. Durumu tespit edilen çocuğun eğitim işinin aksatılması, ve ebeveynlerin bu konuda ihmalkâr davranmaları, eğitimsiz geçen her zamanın çocuğun aleyhine olacağı konusunda bilinçli olmalarını zorunlu kılmaktadır. Ancak çoğu zaman ailenin maddi ve sosyo-ekonomik şartları buna elverişli olmayabiliyor. Sırf ekonomik şartlar nedeniyle nice yetenekler ve üstün zekâlar kendi haline terk edilmektedir.

Muallim Ahmet Muhtar “müzik bir lisandır” diyerek eğitimi konusunda şunları söylemektedir:

Enç, Turhan Oğuzkan, *Eğitim Psikolojisi*, M.E.B. Basımevi, İstanbul 1969, s. 98.

03.Dr. Ahmed Çelebi, *İslâmda Eğitim Öğretim Tarihi*, Terc. Ali Yardım, Damla Yay., İstanbul 1976, s. 308-309.

04.A.Ü. İlahiyat Fakültesi Emekli Öğretim Üyesi Değerli Hocam Yrd. Doç. Dr. Ruhi Kalender'den nakledilmiştir.

“Müzik de tıpkı öteki lisanlar gibi öğrenilir; küçük yaşta işe başlayanlar bu lisanı öğrenmede başarılı olurlar. Fakat ileri bir yaşta müzik öğrenmek pek güç bir iştir.”⁰¹

Ailelerin böyle durumlarda yetkililerden yardım istemesi veya bu sıkıntılardan kurtaracak destek araması doğaldır. Bunun için de çocuğun durumunu kanıtlayacak belgeler ve açıklamalar gerekir. Aksi halde ebeveynlerin “Yarasaya yavrusu kuzgun görünürmüş” cinsinden bir değerlendirme ile yola çıkarak, çocuğunun çok zeki ve yetenekli olduğunu söyleyerek birilerinden destek istemesi bir şey ifade etmeyecektir.

Müzik yatkınlığına kendi müşahedemiz veya eğitimcilerin gözlemleriyle karar verdiğimiz çocuğun bu eğitimi, doğru yaşlarda ve doğru bir şekilde alması elbette unutulmaması gereken maddeler arasındadır. Zira müzik sanatı, çocukların hayatı anlama, yorumlama ve düşünme kapasitesini arttırarak öğretim hayatında da daha yüksek başarı elde etmelerini sağlamaktadır. Ayrıca bir grup içerisinde yer alma ve toplumsal olarak müzik yapma, çocuğun sosyal becerilerini de geliştirerek onları hayata hazırlamaktadır.

Jean-jacques Rousseau’dan nakledilen bir haberde “Ferdin eğitimi, doğmasından itibaren başlar.”⁰² Dediği söylenir. Bu nedenle müzik eğitiminin doğumdan itibaren çocuğa müzik dinletme yöntemiyle benimsetilmesi gerekmektedir. Okul yaşları gelene kadar yapılacak düzenli müzik dinleme aktiviteleri sayesinde ritm tutma veya

her hangi bir enstrümanla oynama gibi fiziksel hareketlere olan yatkınlık artacak ve müzik eğitiminin yanında fiziksel gelişimine de katkısı olacaktır. Müziğe eşlik etmeye çalışan çocukların konuşmaya başlarken çok daha rahat ve hızlı oldukları da görülmektedir.

Küçük yaşlardaki çocukların, müzik âletlerinin sahip olduğu hassasiyeti anlamaları ve öğrenmeleri çok kolay olmaktadır. Zekâ ve kabiliyet yönüyle müzikal yeteneğe sahip olan çocukların sözden anlar ve tavsiye tutar olduklarını çalışmalarımızda görüyoruz. Henüz okul çağına gelmemiş bu çocuklarla ciddi anlamda konuştuğumuz zaman bizleri gayet olgun bir kişi tavrıyla dinlemekteler ve yapılan tavsiyelere de uymaktadırlar ancak çocukluk duygularının vermiş olduğu yapı itibariyle bu anlayışları sürekli takip gerektiriyor. Çocuk bir anlık dikkatini dağıtmakla verilen tavsiyeleri unutabiliyor. Bir yanlış hareketi yaptığında hatırlattığımız zaman hemen kendine gelip enstrümanı muhafaza konusunda kendini toparlayabiliyor.

Okul öncesi dönemde başlaması gereken müzik eğitimi, çocuğun müzikle ilgili bilgi ve becerilerini doğrudan etkilemektedir. Bu yüzden de üzerinde dikkat ve titizlikle durulması gereken bir konudur. Ancak eğitimin birçok basamağında olduğu gibi, okul öncesi eğitimde uygulanan müzik eğitiminde de önemli sorunlar bulunmaktadır.⁰³

Okul öncesi çocuklar üzerinde bir diğer izlenimimiz, bu çocukların müzik eğitiminde anlatmadan daha fazla uygulamaya yer vermenin önemi

01.Ahmet Muhtar, a.g.e., Sayı: 2, s. 79

02.Ahmet Muhtar, a.g.e., Sayı: 2, s. 84.

03. Göncü, a.g.e., s. 356.

ortaya çıkmaktadır. Meselâ bir kemanı kutusuyla taşıırken yaptığımız hareket ve tavırlar, kutunun kapağını açarken yaptığımız hareketleri aynen filme alır gibitalakediyorvebiziizliyorlar.Kemanı kutusundan çıkarırken el hareketlerimiz ve dikkat etmemiz gereken şeyleri de sesli bir şekilde canlandırdığımızda bu çocuğun hafızasında daha iyi kalıyor ve yapılan hareketleri aynen sırasıyla yapabiliyorlar. Bizim bir anlık dalgınlık ve önemsememe ile yapacağımız bir yanlışın, mübalağalı bir şeklini çocuklarda görürsek şaşırmmamız gerekir.

Okul öncesi enstrüman öğreniminde çocuklar henüz harf ve sayı bilmedikleri için şekil ve renklerden yararlanabilmekteyiz.⁰¹ Okul öncesi müziksel zekâ ve yeteneğine sahip kız ve erkek çocuklar üzerinde enstrüman öğretim çalışmaları yaparken, normal öğretim metotlarımızın değiştiğini, öğretimde başka yollar aramak zorunda olduğumuzu gördük. İçinde bulunduğumuz toplumda, henüz dini yönden sakıncası endişesinden kendini kurtarıp, çocuğunu böyle bir sanata yöneltenler maalesef çok az olduğu ve bu anlayışın toplumda yeni yeni yaygınlaşmaya başlaması sebebiyle, eğitimciler açısından da bu konularda fazla bir bilgi ve uygulama birikimi maalesef bulunmamaktadır. Meselâ okul öncesi çocuklara müzik eğitimi verme konusunda -birkaç makale çalışması dışında- Türkçe kaleme

01. Şekil ve renklerle müzik çalışmaları konusunda Bkz. Salih Aydoğan, *Renklerle Müzik Eğitimi*, Arkadaş Yayınları, 2010. Salih Aydoğan, *Pofuduk Tavşanla Ritm Alfabesi Öğreniyorum*, Arkadaş Yayınları, 2012.

alınmış bir kitap bulmak mümkün değildir. Durum böyle olunca müzik eğitimcileri olarak uygulamalarda maalesef yanılma veya isabet etme sonuçlarını göz önünde bulundurarak çalışmaktayız.

Yukarıda ele aldığımız gerekçelerle gerçek müzik eğitimi tam anlamıyla okul öncesinde başlamaktadır ve çocuklar müzikle ne kadar geç tanışırlarsa, müzik yönündeki eğilimler ve kazanabilecekleri faydalar da o kadar azalacaktır. Erken yaşlarda başlanan müzik eğitimi, okul döneminde gerçekleştirilecek olan müzik aktiviteleri, enstrüman öğrenme gibi konularda büyük bir avantaj sağlayacaktır. Ayrıca çocuğunuzun müziğe yatkınlığını erken dönemlerde ortaya çıkarmanız sayesinde, onu da erkenden müziğe yönlendirmeniz isabetli bir karar olacaktır. Bu durum, diğer güzel sanatlar veya sosyal toplumdaki çeşitli meslekler için de böyledir. Kanaatimizce büyüyünce babasının mesleği olarak bakkallık yapabilecek bir çocuğa daha küçük yaşlarda alış-verişi öğretmek ve onu bu tür işlere alıştırmak gerekir diye düşünüyoruz.

Çocuğun konuşmaya ve anlamaya başladığı dönemlerde farklı sesleri çıkarabilme çalışmaları için çok çeşitli oyunlar yapılabilir. Çeşitli hayvan sesleri ile tiz ve pes sesleri çıkarma çalışmaları çocukların hem müzik kulağına ve hem de müzik gırtlığına sahip olmalarını destekleyecek ve bu çeşitten aktiviteler çocukları çok da mutlu edecek ve eğlendirecektir. Hatta okul öncesinde onun sevebileceği bir ritim âleti ile tempolu bir şekilde

usûl tutması sağlanarak, ritmik zekâ konusunda desteklenmiş olur. Aile içinde müziksel faaliyetler ne kadar yapılırsa, şüphesiz çocuklar da bu icraatlardan etkilenirler. Anne ve babası müzisyen olup da müzikle ilgilenmeyen çocuklar çok azdır. Bunlar da müzik alanının istisnaları kabul edilebilirler.

Okulöncesi eğitimle ilgili kaynaklarda Okulöncesi eğitim kurumlarında müzik etkinlikleri içerisinde, ritm çalışmaları, şarkı söyleme, müzikli dramatizasyon, ses ayırt etme çalışmaları, müzik dinleme, yaratıcı dans gibi etkinliklerin yer aldığından bahsedilmektedir. Okulöncesi eğitimde müzik etkinliğini yapacak olan eğitimci, müzik etkinlikleri ile kazandırılacak olan hedef ve hedef davranışları tespit edebilmeli, tespit ettiği hedef ve hedef davranışlara uygun müzik etkinliklerini belirleyebilmeli, yapacağı müzik etkinliklerinin zamanını ve ne kadar süreceğini saptayabilmeli, etkinlikleri yaparken kullanacağı her türlü materyali amacına uygun olarak seçebilmelidir.⁰¹

Okulöncesi eğitimde bir çocuk, yapacağı tüm etkinliklerde doğrudan ya da dolaylı olarak müzikle iç içedir ve bu durum müziğin; serbest zaman etkinliklerinde, dil etkinliklerinde, dramatizasyonlarda, oyun ve dansta, özel günlerde, uyku ve beslenme saatlerinde kullanılıyor olması ile ifade edilebilir. Bu nedenle, okulöncesi eğitim kurumlarında eğiticinin niteliğinin çok önemli olduğu kuşkusuzdur.

01.Ebru Temiz, "Okulöncesi Dönemde Müzik Eğitimi; Yaşanan Problemler ve Çözüm Önerileri", Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi, 26-28 Nisan 2006, Pamukkale Ün. Eğt. Fak. Denizli, s. 197.

Eğitiminin müzik donanımı, çocuğun gelişim özelliklerine uygun eğitim yapabilecek nitelikte olmalıdır.⁰² Okul öncesi eğitiminde müzik eğitimi veren kişilerin sadece müzik öğretmeni olması yetmez. Bu alanda çalışacak müzik eğitimsinden, mutlaka bu alanla ilgili bilgi ve birikime sahip olması, özellikle de çocuğun gelişim dönemlerini ve gelişim alanlarını çok iyi bilmesi beklenir.⁰³

Okul döneminde müzikle olan ilgisini tespit ettiğiniz çocuğunuzu kendi istediği enstrümana yönlendirmeniz çok önemlidir. Pek çok ailenin yaptığı gibi zoraki kendilerinin istedikleri enstrümana çocukları zorlamak doğru değildir.

Çoğu zaman aileler komşuların çocuklarında veya medyada yaygın olan enstrümanları görüp, kendi çocuklarına da bunları dayatmaktadırlar. Halbuki bunlar ne kültür ve ne de geleneklerimizde kullanılmayan, ses ve aralıklar açısından da müziğimize uymayan enstrümanlar olup, sadece başkalarından görerek bilinçsizce karar verilen müzik âletleridir. Kısacası başkalarından görerek sanatçı rûha sahip olunmaz veya herhangi bir enstrüman, birilerine kızarak, kıskanarak veya inat olsun diye öğrenilmez. Filânca komşumuzun oğlu gitar çalıyor, sen niye gitar çalmıyorsun değil, sen de müzik âleti çalabilirsin deyip çocuğumuzu özellikle müzik ses sistemimize uyan sazlarından birine yönlendirmek mümkündür. Tabii ki çocuğumuzda ritmik zekâyı

02.Temiz, a.g.e s. 197-198.

03.Göncü, a.g.e., s. 358.

görebilmişsek böyle yapılabilir. Aksi halde matematiksel zekâya sahip olan bir çocuğu müziğe zorlamanın, müziksel zekâya sahip olan bir çocuğun da teknikle ilgili bir alana yönlendirilmeye çalışılması yanlış olur.

Çocuğunuzun ilk defa bir müzik âletine ilgi duyması veya heves etmesi, onun bu yoldaki merakını körükleme ya da söndürme özelliğine sahip olduğu için, ebeveynlerin bu konuda zorlayıcı davranmaması gerekmektedir. Enstrüman seçimi konusunda bazı çocukların maymun iştahlı olmasına da fırsat vermemek lâzımdır. Akademiğimiz çalışmamız süresince ebeveynlerinin bazı yanlışları nedeniyle, çocuklarının da sürekli enstrüman değiştirmeye meraklı olduklarını gözlemledik. Ud'u dinleyince ona karar veriyor, Ney'i dinleyince Ud'dan dönüyor, Keman'ı dinleyince Ney'den vazgeçiyor. Henüz bir enstrüman üzerinde karar verememiş böyle müzik öğrencilerinden bir şey olmaz. Bu çocukların hayatta başarılı olmaları da çok zordur. Çocuğun her isteğine mâlî durum nedeniyle olur diyen ebeveynlerin çocukları maalesef müzik konusunda böyle maymun iştahlı olmakta ve her biri bir ömür isteyen, her hangi bir enstrümanda karar kılamamakta, azcık şundan, birazcık bundan çalıp, hiç birinde başarılı olamamaktadırlar. Onun için müzik erbâbı arasında dolaşan ve bize göre de çok doğru olan bir söz vardır. Bir müzisyen, birden çok enstrüman çalıyorsa, hiç birini doğru çalamıyor demektir. Bu sözün bazı istisnaları olsa da, bir hakikati yansıtmaktadır. Her hangi bir enstrümana ait uygulamalar,

figürler, el hareketleri ve nüanslar o kadar çoktur ki, bunların doğru ve hatasız icra edilmesi bir ömür almaktadır. Ayrıca bir enstrümanla transpozisyon uygulamalarını rahatlıkla ve problemsiz yapabilmek hem çok çalışmak ve hem de ömür ister. Özellikle ebeveynlerin çocuklarını bu yanlışla düşmekten korumaları gerekir. Başlangıçta enstrümanı iyi seçip, ondan sonraki isteklerine olumlu bakmamaları gerekir. Aksi halde ikinci bir enstrüman üçüncüyü, üçüncü enstrüman da dördüncüyü aldırır. Böylece çocuk hiç birinde başarılı olamayacağı gibi, ailesini de sürekli ekonomik sıkıntıya sokacaktır.

Sonuç

Buraya kadar yaptığımız açıklamalardan sonra bir sonuç çıkarmamız gerekirse şunları söyleyebiliriz.

Bütün güzel sanatlarda olduğu gibi, müzik sanatında da başarılı olmak için mutlaka erken yaşlarda bu alana yönelmek gerekmektedir. Bu sebeple birçok aile erkenden çocuğunu mûsikî sanatına yöneltmek ister.

Ebeveynlerin ilk aklına gelen şey, çocuklarının bu alandaki kabiliyet, zekâ ve sanatsal duyarlılıklarıdır. Bunu tespit edebilmek için ebeveynlerin çocuklar üzerinde gösterecekleri hassasiyet ve ilgi çok önemlidir. Çocukları üzerindeki bu farklılığı hisseden anne ve babalar, ilgili yerlerle temasa geçerek, çocuklarının zekâ durumları hakkında bir bilgiye sahip olurlar ve onların yeteneklerini erkenden öğrenir ve kabiliyetlerine göre de yönlendirirlerse böyle çocuklar, istikbalde ilgili alanlarının dâhileri olarak temâyüz ederler. Çünkü her ne kadar insanlar birbirine benzer şekilde

eşit olarak yaratılmışlarsa da, genlerden gelen ve aile ortamında farklılaşan ve küçük yaşlardan itibaren de çevreden de alabileceği bir takım etkilerle farklı yetenek ve ilgi alanlarına yönelebilirler. Bazen de ailede sanatla ilgili hiçbir kimse bulunmasa da, istisnai olarak böyle ailelerden çok büyük sanatçıların çıktığı da olmuştur.

Çocukların zekâ kapasitesi yanında, çok farklı olan ilgi alanlarının erken dönemlerde teşhisi, eğitim ve öğretim açısından çok önemlidir. Okul öncesi eğitimde ebeveynlere çok büyük görevler düştüğü gibi, okul döneminde de öğretmenlere çocuklarımızın zekâ, yetenek, kabiliyet ve ilgi alanlarını tespit etme açısından çok büyük sorumluluklar düşmektedir. Bunun ihmali, çok büyük veballer getirir.

20

Bir memleketin istikbalı, o ülkede yetişecek dâhilerin çokluğuna bağlıdır. İstikbalin dâhilerini de öğretmenler keşfeder ve geleceğe hazırlarlar. Bu bakımdan gelecekte çok önemli görevler icra edecek olan yeteneklerin ve zekâların değerlendirilmesi meselesi, yetkililer üzerinde mânevî sorumluluklar ve görevler oluşturmaktadır. Böyle bir dâhinin istikbalini engelleyecek bir ihmâl, sadece o yavruya veya ailesine değil, bütün bir ülkeye ve hatta insanlığa ihanettir. Eğitim öğretim konusunda bu düşüncelerimizi burada aktarırken, eğitimciler olarak üzerimizdeki sorumluluğun ne kadar çok olduğunu bir kez daha hatırlamış oluyoruz. Üstün ve mükemmel zekâların ilgi duydukları alanlara yönelmesiyle, müstesna yetenekler ve sanatçılar ortaya çıkar. Böyle yetenekli sanatçıların bulunduğu

ülkeler hem bilimsel alanda hem de maddî ve mânevî hususlarda mutluluğa ulaşırlar.

Abstract

(On the detection and the development of the artistic and the musical skills of Children in early ages)

In order to be successful in musical arts, as it is the case in all fine arts, it is fundamental to get into this field from early childhood. This is the reason why families, generally take necessary steps for their children as early as possible. The first thing that the parents want to find out is, whether their children have all required qualities in that area. In fact this is an educational matter. However, some parents have already been coming to pedagogues of music for their children's music education and keep asking so many points about ability and intelligence of their children for musicale studies. As a methode in this study we decided to examine some articles and some books which are writed before on this field. Therefore, we have decided to put forward our sentiments and commentaire as an music academician deal with this topic in an article and provide reasonable comprehensive knowledges and solutions about the subject and contribute to this area.

Key words: Music, Education, Art, Childhood, Intelligent mind, Multi Intelligent.

Kaynakça

Ahmet Muhtar, Muallim; "Dârü'l-Elhân Mecmuası" (Dârü'l-Elhân Eğitim ve Öğretim Heyeti tarafından iki ayda bir neşredilen Dergi), Şehzâdebaşı, Evkâfı İslâmiyye Matbaası, İstanbul, 1 Şubat 1340.

- Akdoğan, Bayram; "Sanat, Sanatçı, Sanat Eseri ve Ahlâk", A.Ü.İ.Fakültesi Dergisi, Ankara 2001, s. 213-245.
- Akdoğan, Fatma Nur, Müziğin İletişimdeki Rolü, Danışman: Prof. Dr. Salih Akdemir, A.Ü. Sosyal Bilimler Enst. İslâm Tarihi ve Sanatları (Türk Din Mûsikîsi) Anabilim Dalı, Ankara 2013 (Basılmamış Y. Lis. Tezi).
- Armstrong, Thomas; Multiple Intelligences In The Classroom, ASCD Publishing Alexandra, USA 2000.
- Aydoğan, Salih; Renklerle Müzik Eğitimi, Arkadaş Yayınları, 2010.
- Aydoğan, Salih; Pofuduk Tavşanla Ritm Alfabetesi Öğreniyorum, Arkadaş Yayınları, 2012.
- Arslan, İbrahim; Kadı Abdulcebbar'da Kelâm Yöntemi, A.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Temel İslâm Bilimleri Kelâm Anabilim Dalı, Danışman: Prof. Dr. İlhami Güler, Ankara 2007, (Basılmamış Doktora Tezi).
- Atalayer, Faruk; "Kültürel Öncü Yaratıcı Kişilik", Hacettepe Ün. 4. Ulusal Sanat Sempozyumu, Ankara 1994. Bildiriler Sorular Cevaplar, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara 1988.
- Bozkurt, Nejat; Sanat ve Estetik Kuramları, 2. bs., Sarmal Yayınevi, İstanbul 1995.
- Bümen, Nilay T.; Okulda Çoklu Zekâ Kuramı, 2. Bs., Pegem Yay., Ankara 2004.
- Campbell, Linda; Bruce Campbell and Dee Dickinson, Teaching and Learning Through Multiple Intelligences, Tucson Arizona, Zephyr Press, 1996.
- Çelebi, Ahmed Dr., İslâm'da Eğitim Öğretim Tarihi, terc. Ali Yardım, Damla Yay., İstanbul 1976.
- Çetin, Ayhan; "Çocuk ve Gençlik Koroları ", 1. Müzik Kongresi Bildiriler, 14-18 Haziran 1988, Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1988, s. 515-518.
- Çam, Nusret; İslâm'da Sanat, Resim ve Mimarî, Ankara 1994.
- Devellioğlu, Ferit; Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat, Ankara 1980.
- Gardner, Howard; Frames of Mind: The Theory of Multiple Intelligences, New York: Basic Books, 1983.
- Gardner, Howard; Multiple Intelligences, The Theory in Practice. New York: Published by Basic Books, 1993
- Gardner, Howard; Multiple Intelligences as a Partner in School Improvement, Educational Leadership 55, 1997, (1), 20-21.
- Gardner, Howard; Intelligence Reframed: Multiple Intelligences For The 21. Century. New York, NY: Basic Books, 1999.
- Göncü, İlknur Özal, "Okul Öncesi Eğitimde Müzik Eğitiminin Temel Sorunları", Mayıs 2010 Cilt: 18 No: 2 Kastamonu Eğitim Dergisi, s. 355-362.
- İbn Faris, İbn Zekeriyya; el-Mekâyis fi'l-Luğa, Tahkik: Ş. E. Amr, Beyrut 1994.
- İbn Manzur, Lisanu'l Arab, Beyrut 1956.
- İsfahani, Rağıb, Müfredâtu Elfâzi'l-Kur'ân, Tahkik: N. Maraşilî, Mısır, ts.
- Kırıçoğlu, Olcay; Sanatta Eğitim (Görmek, Anlamak, Yaratmak), Eğitim Kitabevi, Ankara 1991.
- Kolukırcık, Kubilay; Türk Müzik Tarihinde Dârü'l-Elhân, Orion Kitabevi, Kırşehir 2012.
- Mülayim, Selçuk; Sanata Giriş, 2. bs., Bilim Teknik yayınevi, İstanbul 1994.
- Örnekleriyle Türkçe Sözlük, (Komisyon), M.E.B. Yayınları, c.I-IV, Ankara 1996.
- Özbaydar Sabri, Belma, Güngör Erol, Psikoloji, M.E.B. Yayınları, İstanbul 1976.

Bayram Akdoğan

- Özbey, Çetin; "Zeki Olmanın Sekiz Yolu: Çoklu Zekâ Kuramı", Genç Gelişim, Mart 2006.
- Saban, Ahmet; Çoklu Zekâ Teorisi Ve Eğitim, Nobel Yay., Ankara 2001.
- Sami, Şemseddin; Kâmusu Türkî, Dersaadet 1317.
- Sami, Şemseddin, Temel Türkçe Sözlük, Sadeleştirilmiş ve genişletilmiş Kâmûs-ı Türki, Tercüman Yay., 1. bs., c. I-III, İstanbul 1985.
- San, İnci; Sanat ve Eğitim, 2. Bsk., Ankara Ün. Eğitim Bilimler Fak. Yayınları, No: 151, Ankara 1985.
- Sungur, Nuray; Yaratıcı Düşünce, Evrim Yay., İstanbul 1997.
- Temiz, Ebru; "Okulöncesi Dönemde Müzik Eğitimi; Yaşanan Problemler ve Çözüm Önerileri", Ulusal Müzik Eğitimi Sempozyumu Bildirisi, 26-28 Nisan 2006, Pamukkale Ün. Eğt. Fak. Denizli.
- 22 Tolstoy, Lev Nikolayeviç; Sanat Nedir?, Çev. Baran Dural, Şûle Yayınları, İstanbul 1992
- Turgut, İhsan; Sanat Felsefesi, Bilgehan Matbaası, İzmir 1991.
- Usmanbaş, İlhan; "Sanat ve Müzik Sorunlarına Genel Bakışlar", 14-18 Haziran 1988, I. Müzik Kongresi.
- Ülgen, Gülten ve Fidan, Emel; Çocuk Gelişimi, 5. Bsk., M.E.B. Yayınları 57, İstanbul 1989.
- Vedide Baha Pars, Hüsnü Cıvıtlı, Mithat Enç, Turhan Oğuzkan, Eğitim Psikolojisi, M.E.B. Basımevi, İstanbul 1969.
- Vickers, Clinton; Çoklu Zekâ: Görüşmeler ve Makaleler, Çev: Meral Tüzel, BZD Yayıncılık, İstanbul 1999.
- Yalçıneli, Melih; "Üstün Zekânın Dereceleri ve Özel Eğitim", Sızıntı Aylık İlim Kültür Dergisi, Nisan 1998, Yıl: 20, Sayı 231.
- Yavuz, Kudret Eren; Eğitim- Öğretimde Çoklu Zekâ Kuramı Ve Uygulamaları, Özel Ceceli Okulları Yayınları, Ankara 2001.
- Yolcu, Enver; Eğitimde Yaratıcılık Sorunu ve Sanat Eğitimi, İlköğretim ve Sorunları Sempozyumu, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, 2-3 Mayıs 1995a, Bolu.